

FAŠISMUS

Co to je a jak ho porazit?^a

Lev Trockij

Předmluva z roku 1969 od George Lavan Weissmana

Liberálové a dokonce i většina těch, kteří se považují za marxisty, se v současnosti proviňují tím, že používají slovo fašista velmi volně. Rozhazují ho na všechny strany jako nálepku nebo politickou klatbu na ty pravicové politiky, kterými nejvíce pohrdají, či obecně proti reakcionářům.

Od druhé světové války byla nálepka fašismu použita na osoby či hnutí jako byl Gerald L. K. Smith, senátor Joseph McCarthy, senátor Eastland, Barry Goldwater, Minutemen, Společnost Johna Birche, Richard Nixon, Ronald Reagan nebo George Wallace.

Byli všichni tito jmenovaní fašisté nebo jen někteří? Pokud jen někteří, tak jak můžeme říci kteří ano a kteří ne?

Nevybíravé používání tohoto výrazu odráží jeho nejasné chápání. Pokud se zeptáme na definici fašismu, odpoví liberálové takovými termíny jako diktatura, masová neuróza, antisemitismus, moc bezohledné propagandy, hypnotický účinek šíleného geniálního řečníka na masy atd. Impresionismus a zmatek ze strany liberálů není překvapující. Avšak převaha marxismu spočívá v jeho schopnosti analyzovat a rozlišovat mezi společenskými a politickými jevy. To, že mnoho lidí, kteří se nazývají marxisty, není schopno definovat fašismus adekvátněji než liberálové, není tak úplně jejich chyba. Ať již jsou si toho vědomi či nikoli, mnoho jejich intelektuálního dědictví pochází ze sociálnědemokratických (reformisticky socialistických) a stalinistických hnutí, které dominovali levici ve 30. letech 20. století, kdy fašismus dosahoval vítězství za vítězství. Tato hnutí nejenže dovolila nacismu dostat se v Německu k moci bez jediného výstřelu, ale naprosto selhala v pochopení povahy a dynamiky fašismu a způsobu boje proti němu. Po triumfu fašismu toho měla hodně co skrývat, což je zdrželo od marxistické analýzy, která by alespoň vzdělala další generace.

Marxistická analýza fašismu však existuje. Byla vypracována Lvem Trockým, nikoli postmortem, ale během vzestupu fašismu. Je jedním z Trockého největších příspěvků marxismu. Začal svou práci po Mussoliniho vítězství v Itálii v roce 1922 a k vrcholu dospěl v letech těsně předcházejících Hitlerovu triumfu v Německu v roce 1933.

Při pokusech vyburcovat Německou komunistickou stranu a Komunistickou internacionálu (Kominternu) před smrtelným nebezpečím a dát dohromady jednotnou frontu proti

^a vydala SOCIALISTICKÁ ORGANIZACE PRACUJÍCÍCH jako svou desátou publikaci, 1. vydání 2001;

SOP, PO Box 43 Praha 99, 199 21, pv.sop@post.cz, sop@centrum.cz; <http://sop-lrki.webpark.cz>

nacismu, vypracoval Trocký kritiku, kde bod po bodu rozebral politiku sociálnědemokratických a stalinistických stran. Ta představuje přehled skoro všech chybných, neúčinných a sebevražedných postojů, které dělnické organizace mohou k fašismu zaujmout. Pozice německých stran hraničily od oportunistických standardů a zrady zprava (sociální demokracie) po ultralevý abstencionismus (nezúčastněnost) a zradu (stalinisté).

Komunistické hnutí se stále nacházelo na svém ultralevém flámu (tzv. Třetí období), když se nacistické hnutí začalo měnit ve sněhovou kouli. Pro stalinisty byla každá kapitalistická strana automaticky "fašistická". Dokonce ještě katastrofálnější účinky než toto matení pracujících měl slavný Stalinův výrok o tom, že spíše než protiklady jsou fašismus a sociální demokracie "dvojčata". Socialisté byli následkem toho nazýváni "sociálfašisty" a považováni za hlavního nepřítele. Samozřejmě nemohla být jednotná fronta se sociálfašistickými organizacemi a ti, kteří (jako Trocký) k takovým jednotným frontám vybízeli, byli také označováni za sociálfašisty a podle toho se s nimi zacházelo.

Jak odlišná byla stalinistická linie od reality, může být ilustrováno na příkladu Spojených států. V prezidentských volbách v roce 1932 označovali američtí stalinisté Franklina Roosevelta jako fašistického kandidáta a Normana Thomase jako sociálfašistu. Co bylo absurdní ve Spojených státech, mělo tragické následky v Německu a Rakousku.¹

Poté, co se nacisté dostali k moci, vychloubali se stalinisté, že jejich linie se stoprocentně potvrdila a že Hitler vydrží jen několik měsíců a pak se zjeví Sovětské Německo. Lhůta pro tento zázrak se posunovala od tří na šest, až posléze devět měsíců a pak se rozplynula v mlčení. Význam porážky, kterou utrpěla dělnická třída, a zvláštní charakter fašismu, který ho odlišoval od jiných reakčních režimů a diktatur, se staly všem zřejmé. Hrozba Sovětskému svazu a znovuvyzbrojení německého imperialismu se začínaly stávat skutečností. To způsobilo v roce 1935 změnu moskevské linie a komunistické strany po celém světě se proklíčovaly daleko doprava, dokonce ještě napravo od sociální demokracie. Takový byl jejich postoj tváří v tvář narůstajícímu fašistickému nebezpečí ve Francii a Španělsku.

Vojenský krach německého a italského fašismu v druhé světové válce přesvědčil mnoho lidí, že fašismus je nadobro zničen a že se tak strašlivě zdiskreditoval, že už nikdy nepřiláká žádné přívržence. Další události, především vznik nových fašistických skupin a tendencí skoro ve všech kapitalistických zemích, však taková zbožná přání zahnal. Iluze, že druhá světová válka osvobodila svět od fašismu, se rozplynuly stejně jako předtím iluze, že druhá světová válka zabezpečí světu demokracii. Zárodek fašismu je v kapitalismu endemický, krize ho mohou pozvednout do epidemických rozměrů – pokud nejsou použita drastická protipatření.

Protože předem varovaný znamená předem vyzbrojený, nabízíme tuto sbírku – malý výběr Trockého spisů o této otázce – jako zbraň do antifašistického arzenálu.

FAŠISMUS – co je to?

Výňatky z dopisu anglickému soudruhovi, 15. listopad 1931;

otištěno v The Militant, 16. ledna 1932

Co je fašismus? Název pochází z Itálie. Byly všechny formy kontrarevolučních diktatur fašistické nebo nikoli (tj. před nástupem fašismu v Itálii)?

Dřívější diktatura Primo de Rivery ve Španělsku v letech 1923–30 je Kominternou nazývána fašistickou. Správně nebo ne? My věříme, že nikoli.

Fašistické hnutí v Itálii bylo spontánním hnutím velkých mas, s novými vůdci, pocházejícími z řadového obyvatelstva. Je to původem plebejské hnutí, řízené a financované velkokapitalistickými silami. Je poháněno maloburžoazií, lumpenproletariátem a do jisté míry i proletářskými masami. Mussolini, sám bývalý socialista, se z tohoto hnutí vypracoval od píky.

Primo de Rivera byl aristokrat. Zastával vysoký vojenský a byrokratický post a byl hlavním správcem Katalánska. Provedl svůj převrat s pomocí státu a vojenských sil. Diktatury ve Španělsku a v Itálii měly naprosto odlišné formy. Je nezbytné mezi nimi rozlišovat. Mussolini měl potíže při smiřování mnoha starých vojenských institucí s fašistickou milicí. Primo de Rivera tento problém neměl.

Německé hnutí je většinou analogické k italskému. Je to masové hnutí, jehož vůdci používají velké množství socialistické demagogie. Ta je nezbytná pro vytvoření masového hnutí.

Skutečnou základnou [fašismu] je maloburžoazie. V Itálii je velmi rozsáhlá – městská maloburžoazie a rolnictvo. Rovněž v Německu je základna fašismu velká...

Dá se říct, a je to do jisté míry i pravda, že nová střední třída, státní činitelé, soukromí úředníci atd., můžou takovouto základnu tvořit. Ale to je nová otázka a musí být analyzována... Abychom byli schopni v souvislosti s fašismem cokoli předvídat, je nezbytné mít jeho definici. Co je fašismus? Jaká je jeho základna, jeho forma a jeho vlastnosti? Jak se bude vyvíjet? Je nezbytné postupovat vědeckým a marxistickým způsobem.

Jak triumfoval Mussolini

Z Jak dál? Životní otázky německého proletariátu

(What Next? Vital Questions for the German Proletariat), 1932

V okamžiku, kdy "normální" policie a vojenské zdroje buržoazní diktatury společně s parlamentním jevištěm nepostačují k udržení společnosti v rovnováze – přichází na řadu fašistický režim. Skrze fašistickou agenturu uvádí kapitalismus do pohybu masy poblouzněné maloburžoazie a deklasovaného a demoralizovaného lumpenproletariátu – všechny lidské bytosti, které finanční kapitál sám uvedl v zoufalství a zuřivost.

Od fašismu vyžaduje buržoazie dokonalou práci; jakmile se jednou uchýlila k metodám občanské války, trvá pak na následném několikaletém období míru. A fašistická agentura, využívajíc maloměšťáctva jako beranidla, vykoná převálcováním všech překážek, které se jí postaví do cesty, dokonalou práci. Poté, co fašismus zvítězí, shromáždí finanční kapitál přímo a okamžitě ve svých rukou všechny orgány a instituce suverenity, výkonnou správu a vzdělávání: celý státní aparát společně s armádou, obecními úřady, univerzitami, školami, tiskem, odbory a družstvy. Jakmile se stát stane fašistickým, neznámá to jen, že se formy a metody vládnutí změní podle vzoru stanoveným Mussolinim – především to znamená zničení

většiny dělnických organizací, redukci proletariátu do dezorganizovaného stavu a vytvoření systému státní správy, který pronikne hluboko do mas, a který slouží k maření nezávislé krystalizace proletariátu. Přesně v tom tkví podstata fašismu...

* * *

Italský fašismus byl okamžitým následkem zrady reformistů na povstání italského proletariátu. Od skončení první světové války byl v Itálii vzestupný trend revolučního hnutí. Ten v září 1920 vyústil v obsazení továren dělníky. Diktatura proletariátu byla skutečností. Chybělo jen jí organizovat a vyvodit nezbytné závěry. Sociální demokracie se zalekla a ustoupila. Po svém statečném a hrdinském úsilí byl proletariát ponechán o samotě. Rozpad revolučního hnutí se stal nejdůležitějším faktorem nárůstu fašismu. V září se revoluční pokrok zastavil a v listopadu jsme již viděli první velkou demonstraci fašistů [obsazení Boloni].²

Pravda, proletariát byl, dokonce i po zářijové katastrofě, schopen obrany. Avšak sociální demokracie se zajímala o jedinou věc: stažení dělníků z boje za cenu jednoho ústupku za druhým. Sociální demokracie doufala, že poslušné chování pracujících opět obrátí "veřejné mínění" buržoazie proti fašistům. Co více, reformisté se spoléhali na pomoc krále Viktora Emanuela. Do poslední chvíle bránili pracujícím, seč jim síly stačily v boji proti Mussoliniho bandám. Nebylo jim to nic platné. Královská koruna spolu s nejvyšší vrstvou buržoazie přešla na stranu fašismu. Když se sociální demokraté na poslední chvíli přesvědčili, že se fašismus nedá zastavit poslušností, vydali výzvu ke generální stávce. Ale výzva skončila fiaskem. Reformisté ve strachu z exploze tak dlouho zvlhčovali střelný prach, že když ho konečně s třesoucí se rukou odpalovali, nechytli.

Dva roky po svém objevení byl fašismus u moci. Etabloval se díky skutečnosti, že se první období jeho nadvlády krylo s příznivou hospodářskou konjunkturou, která následovala depresi z let 1921–22. Fašisté rozdrtili ustupující proletariát přívalem maloměšťáctva. Nedosáhl toho však jedním úderem. Dokonce i poté, co Mussolini převzal moc, pokračoval na své cestě s náležitou pozorností: neměl před sebou žádný vzor. Během prvních dvou let dokonce ani nezměnil ústavu. Fašistická vláda měla koaliční charakter. Mezitím fašistické bojůvky pracovaly se svými noži, klacky a pistolemi. Fašistická vláda se vytvářela pomalu. To znamenalo úplné zardoušení všech nezávislých masových organizací.

Mussolini toho dosáhl za cenu byrokratizace samotné fašistické strany. Poté, co fašismus využil přívalu maloburžoazních sil, potlačil je v rámci buržoazního státu. Mussolini nemohl jednat jinak, neboť deziluze mas, které sjednotil, se měnila v nejbezprostřednější nebezpečí. Poté, co se fašismus stal byrokratickým, velmi se přiblížil jiným formám vojenské a policejní diktatury. Už neměl svou dřívější sociální podporu. Hlavní zásobárna fašismu – maloburžoazie – byla vyčerpána. Pouze dějinná setrvačnost umožnila fašistické vládě udržovat proletariát v rozptýleném a bezmocném stavu...

Co se týče své politiky vůči Hitlerovi, nebyla německá sociální demokracie schopná dodat nic nového: jen o něco nemotorněji zopakovala to, co svého času trochu temperamentněji předvedli italští reformisté. Ti vysvětlovali fašismus jako poválečnou psychózu, německá sociální demokracie v něm viděla "versailleskou" či krizovou psychózu. V obou případech reformisté zavírali oči před organickým charakterem fašismu jako masového hnutí, rostoucího z kolapsu kapitalismu.³

Ze strachu před revoluční mobilizací pracujících vkládali italští reformisté všechny své naděje na "stát". Jejich heslem bylo: "Pomoc, Viktore Emanueli, zasáhni!" Německým sociálním

demokratům se nedostávalo takové demokratické opory, jakou byl monarcha věrný ústavě. Tak se museli spokojit s prezidentem – "Pomoc Hindenburgu, zasáhni!"⁴

Během bitvy proti Mussolinimu, tj. během ústupu před ním, představil Turati⁵ své oslnivé heslo "Člověk musí být mužný, aby mohl být zbabělcem." Němečtí reformisté se se svými hesly tolik nepárali. Požadovali "Odvahu k nepopulárnosti" (Mut zur Unpopularitaet) – což znamená zhruba totéž. Člověk se nesmí obávat nepopulárnosti, kterou vyvolá jeho vlastní zbabělá kolaborace s nepřítelem.

Totožné příčiny mají totožné následky. Kdyby byl chod událostí závislý na vedení sociálnědemokratické strany, byla by Hitlerova kariéra zajištěna.

Musíme nicméně přiznat, že Německá komunistická strana se z italské zkušenosti také příliš nepoučila. Italská komunistická strana vznikla skoro současně s fašismem. Avšak stejné podmínky revolučního odlivu, které vynesly fašisty k moci, bránily vývoji komunistické strany. Nespočítala si rozsah fašistického nebezpečí, konejšila se revolučními iluzemi; byla naprosto nepřátelská politice jednotné fronty. Byla zkrátka zasažena všemi dětskými nemocemi. Jaký div! Byly jí pouze dva roky. Fašismus se jí jevil jen jako "kapitalistická reakce". Specifické rysy fašismu, pramenící z mobilizace maloměšťáctva proti proletariátu, nebyla komunistická strana schopna rozpoznat. Italští soudruzi mě informovali, že si komunistická strana, s jedinou výjimkou Gramsciho⁶, vůbec nepřipouštěla možnost, že by se fašisté mohli chopit moci. Jakmile jednou proletářská revoluce utrpěla porážku, kapitalismus si udržel půdu pod nohama a kontrarevoluce triumfovala, kde by se vzal další kontrarevoluční převrat? Jak by mohla buržoazie povstat sama proti sobě! To bylo hlavní myšlenkou politické orientace Komunistické strany Itálie. Nesmíme však ztrácet ze zřetele skutečnost, že italský fašismus byl v té době zcela nový jev, který se právě formoval. Ani pro zkušenější stranu by nebylo lehkým úkolem rozlišit jeho specifické rysy.

Vedení německé komunistické strany dnes opakuje téměř do písmene postoje, ze kterých vycházeli italští komunisté. Fašismus není nic jiného než kapitalistická reakce, z hlediska proletariátu je rozdíl mezi různými druhy kapitalistické reakce bezvýznamný. Tento vulgární radikalismus je daleko méně omluvitelný, protože německá strana byla v odpovídající době mnohem starší než italská. Navíc byl marxismus obohacen o tragickou italskou zkušenost. Tvrdit, že fašismus již je u moci, nebo popírat jen možnost, že by se mohl dostat k moci, znamená v politice jedno a to samé. Ignorováním specifické povahy fašismu je vůle bojovat proti němu nevyhnutelně paralyzována.

Hlavní zodpovědnost musí, samozřejmě, nést vedení Kominterny. Italští komunisté byli především povinováni volat na poplach. Avšak Stalin je, společně s Manuilem⁷, donutil odmítnout nejdůležitější lekce jejich vlastního zničení. Viděli jsme, s jakou pohotovostí přešel Ercoli⁸ na pozici sociálfašismu – tj. na pozici pasivního čekání na fašistické vítězství v Německu.

Hrozba fašistického nebezpečí v Německu

Z Obrat Komunistické internacionály a situace v Německu

(The Turn in the Communist International and the German Situation), 1930

Oficiální tisk Kominterny nyní líčí výsledek německých voleb [září 1930] jako úžasné vítězství komunismu, které staví na denní pořádek heslo Sovětského Německa. Optimisté z řad byrokracie se ani nechtějí zamyslet nad poměrem sil, který odhalily volební statistiky. Zkoumají početní nárůst voličů komunistů nezávisle na revolučních úkolech vyplývajících ze situace a na všech

překážkách. Komunistická strana získala okolo 4 600 000 hlasů oproti 3 300 000 v roce 1928. Z hlediska "normální" parlamentní mechaniky je nárůst o 1 300 000 hlasů značný, dokonce, i když bereme v úvahu celkový nárůst počtu voličů. Avšak zisk strany zcela bledne před skokem fašismu z 800 tisíc na 6 400 000 hlasů. Pro hodnocení voleb není o nic méně významná skutečnost, že sociální demokracie si i přes značné ztráty udržela své kmenové kádry a získala stále ještě o mnoho větší počet dělnických hlasů [celkem 8 600 000] než komunistická strana.

Zatím bychom si měli položit otázku: "Jaká souhra mezinárodních a domácích okolností by byla schopná s větší rychlostí přitáhnout dělnickou třídu ke komunismu?" Nenašli bychom příklad výhodnějších okolností pro takovýto obrat než v současném Německu: Youngova oprátka⁹, hospodářská krize, rozklad zákonů, krize parlamentarismu, sebeodhalení sociální demokracie u moci. Z hlediska těchto konkrétních historických okolností zůstává specifická důležitost Komunistické strany Německa pro společenský život země, i přes nárůst o 1 300 000 hlasů, poměrně malá.

Slabou pozici komunismu, která je neoddelitelně spjatá s politikou a režimem Kominterny, vidíme ještě zřetelněji, když porovnáme současnou společenskou váhu komunistické strany s konkrétními a neodkladnými úkoly, které před ní staví současné historické okolnosti.

Je pravda, že komunistická strana sama neočekávala takový zisk. Ale to jen dokazuje, že pod údery chyb a porážek si vedení komunistických stran odvyklo klást si velké cíle a perspektivy. Jestliže včera podceňovala své vlastní možnosti, pak dnes podceňuje obtíže. Tímto způsobem se jedno nebezpečí násobí druhým.

Prvotní vlastností opravdu revoluční strany je – být schopný se podívat skutečnosti do tváře.

* * *

Aby společenská krize mohla zapříčinit proletářskou revoluci, je nezbytné, kromě jiných podmínek, aby nastal rozhodující posun maloburžoazních tříd směrem k proletariátu. To dává proletariátu šanci dostat se do čela národa.

Poslední volby odhalily – a v tom je jejich největší význam – posun opačným směrem. Pod tlakem krize přešla buržoazie nikoli na stranu proletářské revoluce, ale k nejkrajnější imperialistické reakci, a stáhla s sebou důležité části proletariátu.

Gigantický nárůst nacionálního socialismu je vyjádřením dvou faktorů: hluboké společenské krize, která vyvedla masy maloměstřáctva z rovnováhy, a chybějící revoluční strana, na kterou by masy lidu pohlížely jako na uznávaného revolučního vůdce. Pokud je komunistická strana stranou revoluční naděje, pak je fašismus jako masové hnutí stranou kontrarevolučního zoufalství. Když revoluční naděje obejmou celou proletářskou masu, nevyhnutelně s sebou na cestu revoluce strhne značné a rostoucí části maloburžoazie. Přesně v tomto ohledu odkryly volby opačný obrázek: kontrarevoluční zoufalství sevřelo maloburžoazii takovou silou, že s sebou strhla velké části proletariátu...

Fašismus se v Německu stal skutečným nebezpečím, jakožto naléhavé vyjádření bezvýhodné pozice buržoazního režimu, konzervativní úlohy sociální demokracie v tomto režimu a nahromaděné bezmoci komunistické strany v jeho odstranění. Kdokoli to popírá, je buď slepý, nebo tluchuba...

Nebezpečí dosahuje obzvláštní bezprostřednosti ve spojení s otázkou tempa vývoje, které nezávisí na nás samotných. Horečnatý charakter politického průběhu odhalený volbami mluví pro skutečnost, že

rychlost vývoje národní krize se může ukázat jako velmi kvapná. Jinými slovy, průběh událostí ve velmi blízké budoucnosti může v Německu vzkřísit, v nové historické rovině, starý tragický rozpor mezi zralostí revoluční situace na jedné straně a slabostí a strategickou neschopností revoluční strany na straně druhé. To musí být řečeno jasně, otevřeně a především včas.

* * *

Může být síla konzervativního odporu sociálně demokratických dělníků vypočítána předem? Nemůže. Ve světle událostí uplynulého roku se tato síla zdá obrovská. Ale je pravda, že nejvíce pomohla stmelení sociální demokracie špatná politika komunistické strany, která nalezla své zevšeobecnění v absurdní teorii sociálfašismu. K změření skutečného odporu sociálnědemokratického členstva je zapotřebí jiný měřicí přístroj – správná komunistická taktika. Za této podmínky – a není to malá podmínka – může vyjít stupeň vnitřní jednoty sociální demokracie najevo během poměrně krátké doby.

To, co bylo řečeno, se v jiné formě týká také fašismu: Vychází, kromě jiných podmínek, také z otřesů v Zinověv-Stalinově strategii¹⁰. Jaká je jeho síla pro ofenzívu? Jaká je jeho stabilita? Dosáhl svého vrcholu, jak nás optimisté ex-officio (z moci úřední) [Kominternu a funkcionáři komunistické strany] ujišťují, nebo je jen na první příčce žebříku? To nemůže být předpovězeno mechanicky. Dá se to určit pouze prostřednictvím akce. Právě co se týče fašismu, který je břitvou v rukách třídního nepřítele, může chybná politika Kominterny způsobit v krátkém období osudné výsledky. Na druhou stranu může správná politika – pravda, ne v tak krátké době – podkopat pozici fašismu...

Komunistická strana se i přes výjimečně výhodné podmínky prokázala bezmocnou vážně otřást strukturou sociální demokracie pomocí definice "sociálfašismu". Nyní tuto strukturu ohrožuje fašismus, ne však slovním pseudoradikalismem, ale výbušninami. Nezáleží na tom, jak moc je pravda, že sociální demokracie celou svou politikou připravila rozkvět fašismu. O nic méně pravda je, že fašismus přichází jako smrtelná hrozba stejné sociální demokracii, jejíž celá vznešenost je neoddelitelně spjata s parlamentně-demokraticko-pacifistickou formou a metodami vládnutí.

Politika jednotné fronty pracujících proti fašismu z této situace vyplývá. Otvírá komunistické straně nesmírné možnosti. Podmínkou úspěchu nicméně je zavržení teorie a praxe "sociálfašismu".

Společenská krize nevyhnutelně způsobí v sociální demokracii hluboké rozpory. Radikalizace mas sociální demokraty ovlivní. Nevyhnutelně se budeme muset dohodnout s různými sociálnědemokratickými organizacemi a frakcemi proti fašismu, klást v tomto spojení pevné podmínky jejich vůdcům, před očima mas... Musíme se vrátit od prázdných oficiálních frází o jednotné frontě k politice jednotné fronty, formulované Leninem a vždy používané bolševiky v roce 1917.

Ezopova bajka

Z Jak dál? Životní otázky německého proletariátu

(What Next? Vital Questions for the German Proletariat), 1932

Obchodník s dobytkem jednou přihnal několik býků na jatka. V noci přišel řezník s ostrým nožem.

"Spojme naše síly a roznesme našeho kata na rozích," navrhl jeden z býků.

"V čem je řezník horší než ten obchodník, který nás sem nahnal?" odvětili býci, kteří získali své politické vzdělání v Manuilem institutu. [Kominterny]

"Ale vždyť budeme schopni zajít za tím obchodníkem potom!"

"Nic naplat," odpověděli býci, podle svých pevných zásad. "Pokoušíš se zleva chránit naše nepřátele – sám jsi sociál-řezník."

A odmítli sevřít své šiky.

Německá policie a armáda

Z Jak dál? Životní otázky německého proletariátu

(What Next? Vital Questions for the German Proletariat), 1932

V případě bezprostředního nebezpečí se sociální demokracie nespolehá na "Železnou frontu"¹¹, ale na Pruskou policii. To je děláním účtu bez hostinského! Skutečnost, že policie se původně ve velkém rekrutovala ze sociálnědemokratických dělníků, je naprosto bezvýznamná. Vědomí je určováno prostředím, dokonce i v tomto případě. Dělník, který se stane policistou ve službách kapitalistického státu, je buržoazní fízl, ne dělník. V posledních letech tito policisté daleko více bojovali s revolučními dělníky než s nacistickými studenty. Takový trénink nemůže nemít své účinky. A především: Každý policajt ví, že přestože se režimy mění, policie zůstává.

V novoročním vydání teoretického orgánu sociální demokracie Svobodném slovu (jak ubohý plátek!) vyšel článek, ve kterém je dokonale objasněna politika "tolerance". Zdá se, že se Hitler nemůže nikdy dostat k moci proti vůli policie a Reichswehru [německé armády]. Podle ústavy je Reichswehr pod velením prezidenta republiky. Z toho vyplývá, že fašismus není nebezpečný, dokud zůstane v čele vlády prezident věrný ústavě. Brueningův režim¹² musí být podporován do prezidentských voleb, aby mohl být v alianci s parlamentní buržoazií zvolen nový ústavní prezident, a tím by byla Hitlerova cesta k moci zatarasena na dalších sedm let...

Politikové reformismu, tito obratní pleticháři, lstiví intrikáni a kariéristi, experti v parlamentních a ministerských machinacích, jakmile jsou chodem událostí vyrušeni ze své obvyklé činnosti, jakmile jsou postaveni tvář v tvář vážným nepředvídaným skutečnostem, ukáží se jako – a není pro to mírnějšího výrazu – neschopné mrtvolky.

Spolehat na prezidenta není jen spolehat na "vládu"! Tvář v tvář blížící se srážce mezi proletariátem a fašistickou maloburžoazií – dvěma tábory, které dohromady tvoří drtivou většinu německého národa – křičí tito marxisté z Vorwärtsu¹³ o pomoc. "Pomoc státu, zasáhni!" (Staat, greif zu!)

Buržoazie, maloburžoazie a proletariát

Z Jediná cesta pro Německo (The Only Road For Germany),

napsáno září 1932, publikováno v USA v dubnu 1933

Každý skutečný rozbor politické situace musí brát jako výchozí bod vzájemné vztahy tří tříd: buržoazie, maloburžoazie (včetně rolníků) a proletariátu.

Hospodářsky mocná velkoburžoazie, sama o sobě, představuje velmi malou menšinu národa. Aby si udržela svou nadvládu, musí si zabezpečit určité vzájemné vztahy s maloburžoazií a jejím prostřednictvím s proletariátem.

Abychom pochopili dialektiku vztahu mezi těmito třemi třídami, musíme od sebe odlišit tři historická období: rozbřesk kapitalistického vývoje, kdy buržoazie potřebovala k dosažení svých úkolů revolučních metod; období rozkvětu a zralosti kapitalistické společnosti, kdy buržoazie založila svou nadvládu na řádných, mírumilovných, konzervativních, demokratických formách; a konečně úpadek kapitalismu, kdy je buržoazie nucena uchýlovat se k použití metod občanské války proti proletariátu, aby uhájila své právo vykořisťovat.

Politické programy těchto dob – JAKOBÍNSTVÍ,¹⁴ reformistická DEMOKRACIE (včetně sociální demokracie) a FAŠISMUS – jsou v podstatě programy maloburžoazních proudů. Tato skutečnost sama o sobě, víc než cokoliv jiného, ukazuje, jaký obrovský – nebo lépe řečeno jaký rozhodující – je význam sebeurčení maloburžoazních mas lidu pro osud celé buržoazní společnosti.

Nicméně vztah mezi buržoazií a její hlavní společenskou oporou, maloburžoazií, není ani v nejmenším založen na vzájemné důvěře a mírumilovné spolupráci. Ve své většině je maloburžoazie vykořisťovanou třídou bez výsad. Hledí na buržoazii se závistí a často i s nenávisť. Na druhé straně buržoazie, zatímco podpory maloburžoazie využívá, nedůvěřuje jí a oprávněně se bojí jejích sklonů k prolomení hranic mezi nimi.

Jakobíni se, zatímco dláždili a čistili cestu buržoaznímu vývoji, na každém kroku ocitali v ostrých srážkách s buržoazií. Sloužili jí v nesmiřitelném boji proti ní. Poté, co jejich omezená historická úloha dosáhla vrcholu, jakobíni padli, neboť nadvláda kapitálu již byla předurčena.

Po celou řadu období si buržoazie upevnila svou moc parlamentní demokracií. Ani v té době to však nebylo pokojným a dobrovolným způsobem. Buržoazie se k smrti bála všeobecného hlasování. Ale nakonec se jí podařilo, s pomocí spojení násilných opatření a ústupků, strádání i reforem, podřídit v rámci formální demokracie nejen maloburžoazii, ale do určité míry i proletariát, prostřednictvím nové maloburžoazie – dělnické aristokracie. V dubnu 1914 byla schopna imperialistická buržoazie s pomocí parlamentní demokracie zavléct miliony dělníků a rolníků do války.¹⁵

Ale právě s válkou se začíná zřejmý úpadek kapitalismu a především jeho demokratické formy nadvlády. Otázkou již nejsou nové reformy a almužny, ale omezování a rušení těch starých. Společně s tím se buržoazie dostává do konfliktu nejen s institucemi dělnické demokracie (odbornými a politickými stranami), ale také s parlamentní demokracií, v jejímž rámci organizace pracujících povstaly. Proto na jedné straně kampaň proti "marxismu" a na druhé proti demokratickému parlamentarismu.

Avšak stejně tak, jako svého času špičky liberální buržoazie nebyly schopny pouze vlastními silami porazit feudalismus, monarchii a církve, tak magnáti finančního kapitálu nevědí, jak si samostatně poradit s proletariátem. Potřebují podporu maloburžoazie. K tomu musí být vyburcována, postavena na nohy, mobilizována a ozbrojena. Ale tato metoda má svá nebezpečí. Umožňuje využití fašismu, buržoazie se ho nicméně obává. Pilsudski¹⁶ byl donucen v květnu 1926 zachránit buržoazní společnost pučem naměřeným proti tradičním stranám polské buržoazie. Události zašly tak daleko, že oficiální vůdce Polské komunistické strany, Warski, který od Rosy Luxemburgové přešel ne k Leninovi, ale ke Stalinovi, pochopil Pilsudského převrat jako cestu k "revoluční demokratické diktatuře" a vyzýval dělníky k podpoře Pilsudského.

Na zasedání polské komise Výkonného výboru Komunistické internacionály 2. července 1926 řekl autor těchto řádků o událostech v Polsku následující:

"Celkově vzato, Pilsudského převrat je maloburžoazní, 'plebejský' způsob vyřešení nejpalcivějších problémů buržoazní společnosti ve stavu rozkladu a úpadku. V tom zde máme přímou podobu s italským fašismem."

"Tyto dva proudy mají nepochybně následující společné rysy: své úderné oddíly rekrutují především z řad maloburžoazie; Pilsudski, stejně jako Mussolini, používá mimoparlamentních prostředků, otevřeného násilí, metod občanské války; zájmem obou není zničení, ale zachování buržoazní společnosti. Zatímco zvedají maloburžoazii na nohy, po získání moci se otevřeně staví za velkoburžoazii. Mimoděk se zde nabízí historické zevšeobecnění, připomínající Marxovo hodnocení jakobinismu jako plebejské metody zúčtování s feudálními nepřáteli buržoazie... To bylo v době vzestupu buržoazie. Nyní, musíme říct, v době úpadku buržoazní společnosti, potřebuje buržoazie znovu 'plebejských' metod k řešení již ne pokrokových, ale naprosto reakčních úkolů. V tomto smyslu je fašismus karikaturou jakobinismu."

"Buržoazie není schopna udržet se u moci za použití prostředků a metod jí samotnou vytvořeného parlamentního státu; potřebuje fašismus jako sebeobranou zbraň, přinejmenším v kritických případech. Přesto se buržoazii 'plebejské' metody řešení jejích úkolů nelíbí. Vždy se chovala nepřátelsky k jakobínům, kteří vydláždili cestu vývoji buržoazní společnosti svou krví. Fašisté jsou neporovnatelně blíže upadající buržoazii, než byli jakobíni buržoazii na vzestupu. Nicméně střízlivá buržoazie nehledí velmi nadšeně dokonce ani na fašistické způsoby řešení svých úkolů, neboť otřesy, ačkoliv vyvolány v zájmu buržoazní společnosti, jsou spjaty s nebezpečími. Proto ona opozice mezi fašismem a buržoazními stranami."

"Buržoazie má fašismus v oblibě tak málo, jako muž s bolavými stoličkami trhá zubů. Střízlivé kruhy buržoazní společnosti sledovaly s obavami práci zubaře Pilsudského, ale podle posledních rozborů se smířily s nevyhnutelným, i když s obavami, handlováním a jiným vyjednáváním. Tak se maloburžoazní idol včerejška přeměnil na četníka kapitálu."

Proti tomuto pokusu určit historickou úlohu fašismu jako politického osvoboditele sociální demokracie byla postavena teorie sociálfašismu. Na počátku se mohla zdát domýšlivou, chvastounskou, avšak neškodnou stupiditou. Následující události však ukázaly, jak zhoubný vliv tato stalinistická teorie ve skutečnosti měla na celý vývoj Komunistické internacionály.

Vyplývá z historické úlohy jakobinismu, demokracie a fašismu, že maloburžoazie je odsouzena zůstat nástrojem v rukou buržoazie až do konce svých dnů? Kdyby tomu tak skutečně bylo, pak by byla diktatura proletariátu nemožná v řadě zemí, kde maloburžoazie představuje většinu národa, a více než to – učinilo by ji to velmi obtížnou v dalších zemích, kde maloburžoazie znamená důležitou menšinu. Naštěstí se věci mají jinak. Zkušenost Pařížské Komuny¹⁷ poprvé ukázala, alespoň v rámci jednoho města, stejně jako zkušenost Říjnové revoluce v daleko větším měřítku a během nesrovnatelně delší doby, že spojení maloburžoazie a buržoazie není nerozdělitelné. Protože maloburžoazie není schopná mít vlastní nezávislou politiku (to je také důvod, proč je maloburžoazní 'demokratická diktatura' neuskutečnitelná), nemůže jinak než volit mezi buržoazií a proletariátem.

V době vzniku, růstu a rozkvětu kapitalismu pochoduje maloburžoazie poslušně, i přes prudké výbuchy nespokojenosti, v kapitalistických barvách. Ani by nemohla jednat jinak. Ale za podmínek kapitalistického rozkladu, hospodářské situace ve slepé uličce, se maloburžoazie snaží, usiluje a pokouší o osvobození ze zajetí svých starých pánů a vládců společnosti. Je plně schopna

spojit svůj osud s osudem proletariátu. Proto je zapotřebí pouze jediné věci: maloburžoazie musí získat důvěru ve schopnost proletariátu vést společnost po nové cestě. Proletariát podnítl tuto důvěru pouze svou silou, pevností svých akcí, obratnou ofenzívou proti nepříteli, úspěchem své revoluční politiky.

Ale běda, pokud se revoluční strana nedokáže vyrovnat se závažností situace! Každodenní boj proletariátu zotřuje nestabilitu buržoazní společnosti. Stávky a politické nepokoje zhoršují hospodářskou situaci země. Maloburžoazie se může dočasně smířit s rostoucím strádáním jen tehdy, pokud svou zkušeností dosáhne přesvědčení, že proletariát je v postavení, kdy ji může vést novou cestou. Avšak pokud revoluční strana, navzdory nepřetržitému nárůstu třídního boje, prokazuje znovu a znovu neschopnost sjednotit kolem sebe dělnickou třídu, jestliže váhá, začíná zmatkovat, odporuje si, pak maloburžoazie ztrácí trpělivost a začíná se dívat na revoluční dělníky jako na původce své bídy. Všechny buržoazní strany, včetně sociální demokracie, obrací její myšlení tímto směrem. Když společenská krize nabere nesnesitelné prudkosti, objevuje se na scéně zvláštní strana s přímým cílem přivést maloburžoazii k bílému žáru a namířit její nenávist a zoufalství proti proletariátu. V Německu je tato historická funkce naplněna národním socialismem (nacismem), širokým proudem, jehož ideologie je složena ze všech páchnoucích výparů rozkládající se buržoazní společnosti.

Kolaps buržoazní demokracie

Z Kudy, Francie? (From Whither France?), 1934

Po válce došlo k řadě jasně vítězných revolucí v Rusku, Německu, Rakousko-Uhersku a později i ve Španělsku. Avšak jen v Rusku vzal celou moc do svých rukou proletariát, vyvlastnil své vykořisťovatele a věděl jak vytvořit a udržet dělnický stát. Všude jinde se proletariát, navzdory svému vítězství, zastavil na půli cesty kvůli chybám svého vedení. Následkem toho mu moc vyklouzla z rukou, přesunula se zleva doprava a stala se kořistí fašismu. V řadě dalších zemí přešla moc do rukou vojenské diktatury. Nikde nebyly parlamenty schopné smířit třídní protiklady a zajistit pokojnou cestu vývoje událostí. Konflikty se řešily se zbraní v ruce.

Francouzský lid si dlouho myslel, že fašismus s ním nemá nic společného. Měl republiku, ve které se všemi otázkami vypořádával svrchovaný lid prostřednictvím všeobecného hlasování. Avšak 6. února 1934 několik tisíc fašistů a monarchistů, ozbrojených revolvery, holemi a dýkami, uvalilo na zemi reakční vládu Doumerqua¹⁸, pod jehož ochranou fašistické bandy pokračovaly v dalším růstu a ozbrojování. Co přinese zítřek?

Samozřejmě, ve Francii, stejně jako v dalších evropských zemích (Anglii, Belgii, Holandsku, Švýcarsku, skandinávských zemích) stále existují parlamenty, volby, demokratické svobody nebo jejich pozůstatky. Avšak ve všech těchto zemích působí stejné dějinné zákony, zákony kapitalistického úpadku. Pokud výrobní prostředky zůstanou v rukou malého počtu kapitalistů, pak pro společnost není úniku. Je odsouzena jít z krize do krize, z nouze do bídy, ze špatného do horšího. V různých zemích se zchátralost a rozklad kapitalismu projevuje různými způsoby a nestejně. Ale základní rysy tohoto procesu jsou všude stejné. Buržoazie vede společnost k úplnému úpadku. Není schopna zajistit lidem ani chleba, ani mír. To je důvod, proč nemůže připustit demokratický pořádek. Je nucena rozdrtit dělníky a rolníky za použití fyzického násilí. Nespokojenost dělníků a rolníků se nicméně nedá ukončit samotnou policií. Tím víc, že je často nemožné donutit armádu pochodovat proti lidu. Začíná to rozkladem a končí přecházením velké části vojáků na stranu lidu. Proto musí finanční kapitál vytvořit zvláštní ozbrojené bandy,

vycvičené k boji proti dělníkům stejně, jako se někteří psi cvičí na hony. Historická funkce fašismu spočívá v rozdrčení dělnické třídy, rozbití jejích organizací a potlačení politických svobod, pokud kapitalisté nejsou schopni vládnout a ovládat pomocí demokratických mechanismů.

Fašisté nalézají lidský materiál především v řadách maloburžoazie. Ta byla velkým kapitálem zcela zruinována. Není pro ni ze současného společenského pořádku východiska, ale žádné jiné nezná. Její nespokojenost, rozhořčení a zoufalství jsou fašisty odváděny pryč od velkého kapitálu a proti dělníkům. Dá se říci, že fašismus je postup, jak dát maloburžoazii k dispozici jejím největším nepřátelům. Tímto způsobem velkokapitál ničí střední třídy a pak, s pomocí najatých fašistických demagogů, podněcuje maloburžoazii proti dělníkům. Buržoazní režim může být uchován jen podobnými vražednými prostředky. Na jak dlouho? Dokud nebude svržen proletářskou revolucí.

Obává se maloburžoazie revoluce?

Z Kudy, Francie?, 1934

Parlamentní kreténi, kteří se považují za znalce lidu, rádi opakují: "Střední vrstvy se nesmí strašit revolucí. Nemají rády extrémny." V této všeobecné podobě je toto tvrzení naprosto chybné. Přirozeně, drobný vlastník, dokud jeho obchody jdou dobře a dokud doufá, že zítra půjdou lépe, upřednostňuje pořádek.

Ale když je tato naděje ztracena, snadno se rozzuří a je připraven i na nejextrémnější opatření. Jak jinak by mohl v Itálii a v Německu svrhnout demokratický stát a přivést k moci fašismus? Zoufalá maloburžoazie vidí ve fašismu především sílu bojující proti velkému kapitálu a věří, že na rozdíl od dělnických stran, které jednají pouze slovy, použije fašismus sílu k nastolení větší "spravedlnosti". Rolníci a řemeslníci jsou svým způsobem realisté. Chápu, že se nedá vyhnout použití síly.

Je lež, třikrát lež, tvrdit, že současná maloburžoazie nejde k dělnickým stranám, protože se bojí "extrémních opatření". Úplně jinak. Nižší vrstvy maloburžoazie, její největší masy, vidí v dělnických stranách pouze parlamentní mašiny. Nevěří v jejich sílu, ani v jejich schopnost bojovat, ani v jejich připravenost dovést tentokrát boj až do konce.

Ale i kdyby tomu tak bylo, má smysl nahradit demokratické kapitalistické zástupce jejich parlamentními kolegy na levici? To je způsob uvažování a cítění polovykořisťovaných, krachujících a nespokojených vlastníků. Bez pochopení této psychologie rolníků, řemeslníků, zaměstnanců, nižších úředníků, atd. – psychologie, která vyplývá ze sociální krize – se nedá vypracovat správná politika. Maloburžoazie je hospodářsky závislá a politicky roztržštěná. To je důvod, proč nemůže vystupovat se svou nezávislou politikou. Potřebuje "vůdce", který jí povzbudí sebevědomí. Tento individuální nebo kolektivní vůdce, tj. osoba nebo strana, může být dodán jednou nebo druhou hlavní třídou – buď buržoazií, nebo proletariátem. Fašismus odpoutává a ozbrojuje roztržštěné masy. Z lidského prachu organizuje bojové oddíly. To dává maloburžoazii pocit, že je nezávislou silou. Začíná si představovat, že skutečně bude řídit stát. Není nic překvapujícího na tom, že tyto iluze a naděje zamotají maloburžoazii hlavu!

Ale maloburžoazie může najít vůdce také v proletariátu. To se dalo vidět Rusku a částečně i ve Španělsku. V Itálii, Německu a Rakousku byla maloburžoazie tímto směrem přitahována. Ale strany proletariátu se nepozvedly ke své historické úloze.

Aby proletariát přivedl maloburžoazii na svou stranu, musí získat její důvěru. A proto musí mít i důvěru ve svou vlastní sílu.

Musí mít jasný program akce a musí být připraven bojovat o moc všemi možnými prostředky. Zkalen svou revoluční stranou k rozhodnému a nelitostnému boji, říká proletariát rolníkům a městské maloburžoazii:

"My bojujeme o moc. Zde je náš program. Jsme připraveni diskutovat s vámi o změnách v tomto programu. Použijeme násilí jen proti velkému kapitálu a jeho lokajům, ale s vámi nádeníci, si přejeme uzavřít dohodu na základě programu."

Rolníci takové řeči porozumí. Pouze musí mít víru ve schopnost proletariátu chopit se moci.

Proto je nutné očistit jednotnou frontu od vší neurčitosti, ode vší nerozhodnosti, od všech pustých frází. Je zapotřebí rozumět situaci a vydat se po revoluční cestě.

Dělnická milice a její odpůrci

Z Kudy, Francie?, 1934

Pro boj je potřeba zachovat a posilnit bojové nástroje a prostředky – organizace, tisk, mítinky, atd. Fašismus (ve Francii) to vše teď přímo ohrožuje. Je sice příliš slabý na přímý boj o moc, ale je dostatečně silný na to, aby se pokusil rozbít kousek po kousku dělnické organizace, připravoval své bandy na útoky a rozšiřoval strach a nedůvěru ve vlastní síly mezi dělníky.

Fašismus nachází nevědomé pomahače ve všech, kteří říkají, že "fyzický boj" je nepřipustný či beznadějný a požadují od Doumerguea odzbrojení jeho fašistických gard. Není pro proletariát nic tak nebezpečné, zvláště v dnešní situaci, jako pocukrovaný jed falešných nadějí. Nic nezvyšuje drzost fašistů jako "měkký pacifismus" ze strany dělnických organizací. Nic tak nerozbíjí důvěru středních vrstev v dělnickou třídu jako váhavost, pasivita a chybějící vůle k boji.

Le Populaire (noviny socialistické strany) a zvláště l'Humanité (deník komunistické strany) píší každý den: "Jednotná fronta je bariérou proti fašismu"; "jednotná fronta nedovolí..."; "fašisté se neodvážjí"; atd. To jsou fráze. Je nutné dělníkům, socialistům a komunistům říci přímo: Nenechte se ukolébat frázemi povrchních a nezodpovědných novinářů a řečníků. Je to otázka našich hlav a budoucnosti socialismu. Tím nepopíráme důležitost jednotné fronty. Požadovali jsme ji, když byli vůdci obou stran proti ní. Jednotná fronta otevírá bezpočet možností, ale nic víc. Sama o sobě jednotná fronta nic nerozhodne. Rozhoduje pouze boj mas. Jednotná fronta odhalí svou hodnotu, když komunistické oddíly přijdou v případě útoků fašistických band na Le Populaire nebo l'Humanité na pomoc socialistickým, a naopak. Ale proto musí existovat proletářské bojové oddíly a být vzdělávány, cvičeny a ozbrojeny. A jestliže neexistují organizace obrany, tj. dělnické milice, pak budou Le Populaire a l'Humanité schopny psát kolik chtějí článků o všemohoucnosti jednotné fronty, ale tyto dva deníky poznají svou bezbrannost při prvních dobře připravených útocích fašistů.

Navrhujeme vypracovat kritickou studii "argumentů" a "teorií" odpůrců dělnické milice, kterých je čteně a mají vliv v těchto dvou dělnických stranách.

"Potřebujeme masovou domobranu a ne milici", jsme často slyšeli. Ale co je to "masová domobrana" bez bojových oddílů, bez speciálně zaměřených kádrů, bez zbraní? Předat obranu proti fašismu neorganizovaným a nepřipraveným masám ponechaným o samotě, by znamenalo hrát neporovnatelně nižší roli než Pilát Pontský. Popírat úlohu milice je totéž jako popírat roli předvoje. Potom k čemu strana? Bez podpory mas neznámá milice nic. Ale bez organizovaných bojových oddílů budou i ty

nejhrdinštější masy postupně rozdrčeny fašistickými gangy. Je nesmysl stavět milice proti domobraně. Milice je orgánem domobrany.

"Vyzývat k organizování milice", říkají někteří oponenti, kteří, aby bylo jasno, jsou nejméně vážní a poctiví, "znamená zabývat se provokacemi". To už není argument, ale urážka. Jestliže potřeba obrany dělnických organizací plyne z celkové situace, jak někdo může nevyzývat k vytváření milic? Snad chtěli říct, že vytvoření milice "vyprovokuje" fašistické útoky a vládní represie. V tom případě je to naprosto reakční argument. Liberalismus vždy říkal dělníkům, že svým třídním bojem "vyprovokují" reakci.

Reformisté opakovali proti marxistům toto obvinění, používané menševici proti bolševikům. Tato obvinění se redukovala, v konečném důsledku, k hluboké myšlence, že když se utlačovaní nebudou bouřit, utlačovatelé nebudou mít důvod je bít. To je filozofie Tolstého a Gándhího, ale nikdy Marxe a Lenina. Jestliže l'Humanité chce vyvinout doktrínu "neodporování zlu násilím", neměla by mít za symbol srp a kladivo, emblém Ruské revoluce, ale svatou kozu, která poskytovala své mléko Gándhímu.

"Ale ozbrojení dělníků je aktuální jen v revoluční situaci, která ještě neexistuje." Tento hluboký argument znamená, že dělníci musí dopouštět své vyvražďování, dokud se situace nestane revoluční. Ti, kdo včera kázali o "třetím období"¹⁹, nechtějí dnes vidět, co se děje před jejich očima. Otázka ozbrojení vyvstala jen proto, že "mírová", "normální", "demokratická" situace ustoupila situaci bouřlivé, kritické a nestabilní, která se může přeměnit na revoluční stejně dobře jako na kontrarevoluční.

To závisí především na tom, zda nejpokročilejší dělníci dovolí své beztrestné napadání a porážku kousek po kousku, nebo odpoví na každý úder dvěma vlastními, pozvednou odvahu utlačovaných a sjednotí je pod svým praporem. Revoluční situace nepadá z nebe. Svou podobu získává za aktivního přispění revoluční třídy a její strany.

Francouzští stalinisté nyní argumentují, že milice nezachránila německý proletariát od porážky. Ještě včera naprosto odmítali jakoukoli porážku v Německu a tvrdili, že politika německých stalinistů byla správná od začátku až do konce. Dnes vidí jako celé zlo německou dělnickou milici (Rote Front).²⁰

Tak se z jedné chyby propadají do naprosto odlišné, ale o nic méně strašlivé. Milice, sama o sobě, otázku nevyřeší. Nutná je správná politika. A zatím politika stalinismu v Německu ("hlavním nebezpečím je sociálfašismus", rozkol v odborech, pletky s nacionalismem, pučismus) osudně vedla k izolaci dělnického předvoje a k jeho ztroskotání. S naprosto bezcennou strategií nemohla situaci zachránit žádná milice.

Je nesmysl říct, že samo o sobě organizování milice vede k avanturismu, provokuje nepřítele, nahrazuje politický boj fyzickým atd. Ve všech těchto frázích není nic jiného než politická zbabělost.

Milice, jako nejsilnější organizace předvoje, je ve skutečnosti nejjistější obranou před avanturismem, před individuálním terorem, před spontánními krvavými výbuchy.

Milice je zároveň také jedinou vážnou cestou, jak snížit na minimum občanskou válku, kterou fašismus vnucuje proletariátu. Necht' dělníci, navzdory absenci "revoluční situace", občas podle svého ztrestají bojůvky vlastenecké mládeže a rekrutování nových fašistických band se stane nesrovnatelně obtížnějším.

Ale zde nám stratégové, zamotáni ve svých úvahách, předkládají ještě další a tupější argumenty. Citujeme doslova: "Odpovíme-li na výstřely fašistů jinými výstřely," napsala l'Humanité 23. 10. 1934, "ztratíme ze zřetele fakt, že fašismus je produktem kapitalistického režimu a že v boji proti fašismu čelíme celému systému." Bylo by těžké nakupit v několika málo řádkách více zmatku a bludů. To znamená, že se musíme zříci celého boje, neboť veškerá soudobá společenská zla jsou "produkty kapitalistického systému".

Když fašisté zavraždí revolucionáře nebo podpálí dělnickou tiskárnu, dělníci na to musí nahlížet filozoficky: "Běda! Vraždy a žhářství jsou produkty kapitalistického systému," a půjdou domů s lehkým svědomím. Fatalistické poraženectví nahrazuje Marxovu bojovnou teorii, jedinou výhodu z toho má třídní nepřítel. Krach maloburžoazie je, samozřejmě, produktem kapitalismu. Růst fašistických band je na oplátku produktem ruiny maloburžoazie. Ale na druhé straně nárůst bídy a vzpoura proletariátu jsou také produktem kapitalismu a milice je na oplátku produktem zostření třídního boje. Proč jsou potom pro "marxisty" z l'Humanité fašistické bandy legitimním produktem kapitalismu a dělnické milice nelegitimním produktem – trockistů? To nemá hlavu ani patu.

Říkají nám: "Musíme se vypořádat s celým systémem". Jak? Je to mimo chápání lidských bytostí? Fašisté v různých zemích začali svými revolvery a skončili rozbitím celého "systému" dělnických organizací. Jak jinak zabránit ozbrojenému útoku nepřítele, když ne ozbrojenou obranou a přechodem do útoku?

L'Humanité nyní uznává obranu slovy, ale jen ve formě "masové domobrany". Milice je škodlivá, vidíte, odděluje bojové jednotky od mas. Ale proč potom jsou nezávislé ozbrojené bojůvky fašistů, které nejsou odtržené od reakčních mas, ale které naopak pozvedají kuráž a osmělují tyto masy svými dobře připravenými útoky? Nebo je bojová kvalita proletářských mas podradnější než deklasované maloburžoazie?

Beznadějně zamotané l'Humanité nakonec začíná váhat: zdá se, že masová domobrana vyžaduje vytvoření speciálních "sebeobránných skupin". Na místo odmítnuté milice jsou navrhovány speciální skupiny či jednotky. Zdá se, že rozdíl je jen v názvu. Jistě, jméno navržené l'Humanité nic neznamená. Můžeme mluvit o "masové domobraně", ale není možné mluvit o "sebeobránných skupinách", dokud účelem těchto skupin není jen obrana sebe samých, ale dělnických organizací. Není to ovšem otázka názvu. "Sebeobránné skupiny", podle l'Humanité, se musí zříci používání zbraní, aby neupadli k "pučismu". Tito mudrci se chovají k dělnické třídě jako k dítěti, které nesmí držet v ruce břitvu. Nadto na břitvy, jak známo, mají monopol Camelots du Roi²¹, kteří jsou legálním "produktem kapitalismu" a kteří s pomocí břitev svrhli "systém" demokracie. Pro každý případ, jak se mohou "sebeobránné skupiny" bránit před fašistickými revolvery? "Ideologicky", samozřejmě. Jinými slovy: mohou se skrývat. Aniž by měli ve svých rukou to, co potřebují, budou muset hledat "sebeobranu" ve svých nohách. A fašisti budou zatím beztrápně drancovat dělnické organizace. Ale jestliže proletariát utrpí krutou porážku, nebude rozhodně vinen "pučismem". Toto falešné tlachání, pochodující pod praporem "bolševismu", budí pouze odpor a nechut'

Během "třetího období" blahé paměti, kdy byli stratégové l'Humanité stíženi barikádovým deliriem, "dobývali" ulice každý den a označovali za "sociálfašistu" každého, kdo nesdílel jejich ztřeštěnosti, jsme předvíдали: "V okamžiku, kdy si tito pánové spálí špičky prstů, stanou se z nich nejhorší oportunisté." Tato předpověď se nyní zcela naplnila. V době, kdy v Socialistické straně hnutí na podporu milice roste a sílí, představitelé takzvané komunistické strany běží pro hadice, aby zchladili

touhu nejpokročilejších dělníků po sebeorganizování v bojových oddílech. Dokáže si někdo představit více demoralizující a zničující práci, než je tato?

V Socialistické straně je občas slyšet tato námitka: "Milice musí být vytvořeny, ale není potřeba se o tom rozkřikovat." Můžeme jediné gratulovat soudruhům, kteří si přejí chránit praktickou stránku věci před všetečnými očima a ušima. Ale bylo by příliš naivní myslet si, že milice by mohla být vytvořena neviděna a tajně mezi čtyřmi stěnami. Potřebujeme desítky a později stovky a tisíce bojovníků. Ti přijdou jen, pokud miliony dělníků a dělnic a za nimi rolníků pochopí potřebu milice a vytvoří mezi dobrovolníky atmosféru horoucích sympatií a aktivní podpory. Konspirační starosti mohou a musí být rozvíjeny jen jako technická stránka věci. Politická kampaň se musí objevit otevřeně na mítincích, ve fabrikách, na ulicích a veřejných shromážděních.

Základními kádry milice musí být tovární dělníci, seskupení podle místa, kde pracují, znající jeden druhého a schopní chránit své bojové oddíly před provokatéry a agenty snadněji a jistěji než povýšená byrokracie. Konspirativní generální štáby bez otevřené mobilizace mas zůstanou v okamžiku nebezpečí bezmocně stát. Každá organizace dělnické třídy musí být do této práce zapojena. V této otázce nesmí být mezi dělnickými stranami a odbory žádná dělicí čára. Musí ruku v ruce mobilizovat masy. Pak bude úspěch lidové milice zajištěn.

"Ale kde získají dělníci zbraně?" namítají střízliví "realisté" – mělo by se říct polekaní Filištíni – "nepřítel má pušky, děla, tanky, plyn a letadla. Dělníci mají pár revolverů a kapesních nožů."

Do této námitky je poskládáno vše k zastrašení dělníků. Na jedné straně naši mudrci ztotožňují zbraně fašistů s výzbrojí státu. Na druhé straně se obrací ke státu a požadují od něho odzbrojení fašistů. Pozoruhodná logika! Ve skutečnosti je jejich pozice nesprávná v obou případech. Ve Francii jsou fašisté daleko od kontroly státu. 6. února vstoupili do ozbrojeného konfliktu s policií státu. Proto je chybné mluvit o dělech a tancích, když se bavíme o bezprostředním boji proti fašistům. Fašisté jsou samozřejmě bohatší než my. Je pro ně jednodušší koupit si zbraně. Ale dělníků je větší počet, rozhodnějších, oddanějších, když jsou si vědomi pevného revolučního vedení.

Kromě jiných zdrojů se mohou dělníci sami ozbrojit na úkor fašistů jejich důsledným odzbrojováním.

To je teď jedna z nejdůležitějších forem boje proti fašismu. Když se začnou dělnické zbrojnice plnit na úkor fašistů, budou banky a monopoly zdrženlivější v ozbrojování svých vraždících stráží. V tomto případě – ale jen v něm – by dokonce bylo možné, že znepokojené úřady skutečně začnou bránit ozbrojování fašistů, aby zabránily nežádoucímu ozbrojování dělníků. Dlouhou dobu je nám známo, že pouze revoluční taktika plodí, jako vedlejší produkt, "reformy" nebo ústupky ze strany vlády.

Ale jak fašisty odzbrojit? Samozřejmě to není možné samotnými novinovými články. Musí být vytvořeny bojové oddíly. Musí být založena zpravodajská služba. Jakmile bude znát, že celou záležitost bereme vážně, přihlásí se jako dobrovolníci tisíce informátorů a spojeneckých pomahačů. Vyžaduje to vůli k proletářské akci.

Zbraně fašistů nejsou přirozeně jediným zdrojem. Ve Francii je více než milion organizovaných dělníků. Obecně řečeno je to malý počet. Ale je to zcela dostačující k tomu, aby se začala organizovat dělnická milice. Pokud by strany a odbory vyzbrojily jen desetinu svých členů, byla by to již síla o 100 000 lidech. Není pochyb, že počet dobrovolníků, kteří by přišli na výzvu k "jednotné frontě" do dělnické milice, by toto číslo daleko převýšil. Příspěvky stran a odborů, sbírky a dobrovolné příspěvky by umožnily během měsíce nebo dvou vyzbrojení 100 – 200 000

dělnických bojovníků. Fašistická sebranka by okamžitě svésila své ocasy mezi nohy. Celá perspektiva vývoje by byla nesrovnatelně výhodnější.

Dovolávat se nedostatku zbraní nebo jiných objektivních důvodů k vysvětlení, proč se doteď nekonaly žádné pokusy o vytvoření milice, je šizení sebe samého a ostatních. Hlavní překážka – dalo by se říct jediná překážka – má kořeny v konzervativním a pasivním charakteru vůdců dělnických organizací. Skeptici, kteří jsou ve vedení, nevěří v sílu proletariátu. Vkládají svou naději do všech druhů zázraků shora, místo aby byli revolučním ventilem pro energii pulsující zdola. Socialističtí dělníci musí přinutit své vůdce, aby začali vytvářet dělnické milice anebo uvolnili prostor mladším čerstvějším silám.

Stávka je nepředstavitelná bez propagandy a agitace. Je také nemožná bez stávkových hlídek, které, pokud je to možné, používají přesvědčování, a když je to nutné, použijí síly. Stávka je nejzákladnější forma třídního boje, který vždy spojuje v různé míře "ideologické" metody boje s fyzickými. Boj proti fašismu je v podstatě politický boj, který potřebuje milici právě tak, jako stávka potřebuje hlídky. V podstatě jsou hlídky zárodky dělnické milice. Ten, kdo myslí na zřeknutí se "fyzického" boje, se musí zříci veškerého boje, neboť duše nežije bez těla.

Podle Clausewitze, skvělého vojenského teoretika, je válka pokračováním politiky jinými prostředky. Tato definice plně platí i pro občanskou válku. Fyzický boj je pouze "jiným prostředkem" politického boje. Je nepřístupné stavět je proti sobě, protože je nemožné vůlí zadržet politický boj, když se silou vnitřní nezbytnosti přemění na fyzický boj.

Povinností revoluční strany je včas předpovědět nevyhnutelnost přeměny politiky do otevřeného ozbrojeného konfliktu a všemi silami se na ten okamžik připravovat, stejně jako se připravuje vládnoucí třída.

Oddíly milice na obranu před fašismem jsou prvním krokem na cestě k ozbrojení proletariátu, ne posledním. Naše heslo je: "Ozbrojte proletariát a revoluční rolníky!"

Dělnická milice musí v konečném důsledku zahrnout všechny námezdně pracující. Úplně splnit program by bylo možné jen v dělnickém státě, do jehož rukou by přešly všechny výrobní prostředky a následně také všechny prostředky ničení – tj. všechny zbraně a továrny, které je vyrábějí.

Je nemožné dosáhnout dělnického státu holýma rukama. Pouze političtí invalidé, jako je Renaudel²², mohou mluvit o pokojné, ústavní cestě k socialismu. Ústavní cesta je odříznuta zákopy hlídanými fašistickými bandami. A není jich málo. Buržoazie nebude váhat uchýlit se k tuctu pučů, podporovaných policií a armádou, aby zabránila příchodu proletariátu k moci.

Dělnický socialistický stát může být vytvořen pouze vítěznou revolucí.

Každá revoluce je připravována postupem hospodářského a politického vývoje, ale je vždy rozhodnuta otevřeným ozbrojeným konfliktem mezi zneprátelenými třídami. Revoluční vítězství je možné pouze jako výsledek dlouhé politické agitace, zdlouhavým obdobím vzdělávání a organizování mas.

Ale ozbrojený konflikt sám o sobě musí být taktéž připravován dlouho předem.

Nejpokročilejší dělníci musí vědět, že budou muset bojovat a zvítězit ve smrtícím boji. Musí se chopit zbraní jako záruky svého osvobození.

Perspektiva ve Spojených státech

Z "Několik poznámek k americkým problémům"

(Some Questions on American Problems), Čtvrtá Internacionála, říjen 1940

Zaostalost americké dělnické třídy je jen relativní pojem.

V mnoha důležitých ohledech je nejprogresivnější dělnickou třídou na světě – technicky a svou životní úrovní...

Američtí pracující jsou velmi bojovní – jak jsme mohli vidět během posledních stávek, nejodbojnějších na světě. Americký pracující však postrádá ducha generalizace (zevšeobecnování) či analýzy, vnímání svého třídního postavení ve společnosti jako celku. Tento nedostatek společenského myšlení má svůj původ v celých dějinách země...

O fašismu.

Ve všech zemích, kde fašismus triumfoval, jsme měli před růstem fašismu a jeho vítězstvím vlnu radikalizace mas – dělníků, chudších rolníků a farmářů a maloburžoazní třídy. V Itálii po válce a před rokem 1922 jsme měli revoluční vlnu obrovských rozměrů. Stát byl ochromen, policie neexistovala, odbory si mohly dělat co chtěly – avšak nebyla tam strana schopná převzít moc. Jako reakce přišel fašismus.

V Německu to samé. V roce 1918 jsme měli revoluční situaci, buržoazní třída ani nežádala podíl na moci. Sociální demokraté revoluci paralyzovali. Pracující se o ní znovu pokoušeli v letech 1922 – 23 – 24. Přišel čas bankrotářství komunistické strany – to vše jsme si již prošli předtím. Pak v letech 1929 – 30 – 31 začali němečtí pracující novou revoluční vlnu. Komunisté a odbory měli ohromnou moc, ale přišla slavná politika (ze strany stalinistického hnutí) sociálfašismu, politika vymyšlená k ochromení dělnické třídy. Až po těchto třech ohromných vlnách se stal fašismus velkým hnutím. Pro toto pravidlo neexistuje žádná výjimka – fašismus přichází, pouze pokud dělnická třída prokáže naprostou neschopnost vzít do svých rukou osud společnosti.

Ve Spojených státech to bude to samé. Již zde existují fašistické živly a mají samozřejmě příklady Itálie a Německa. Budou tudíž pracovat rychlejším tempem. Ale my máme také příklady jiných zemí. Další historická vlna ve Spojených státech bude vlna radikalizace mas, ne fašismus. Válka samozřejmě může radikalizaci na nějaký čas zabránit, ale ta pak získá o to větší tempo a ráz.

Nemůžeme ztotožňovat válečnou diktaturu – diktaturu vojenského aparátu, generálního štábu, finančního kapitálu – s fašistickou diktaturou. Pro tu je nejdříve nezbytný pocit zoufalství velkých lidových mas. Pokud je revoluční strany zradí, pokud předvoj pracujících ukáže neschopnost vést lid k vítězství – pak budou rolníci, živnostníci, nezaměstnaní, vojáci atd. schopni podporovat fašistické hnutí. Ale jen za této podmínky.

Vojenská diktatura je čistě byrokratická instituce, vyztužená vojenskou mašinerií a založená na dezorientaci lidu a jeho pokoře. Po nějaké době se jeho cítění může změnit a začne se proti diktatuře bouřit.

Budujme revoluční stranu!

Z "Bonapartismus, fašismus a válka" (Bonapartism, Fascism and War), srpen 1940

V každé diskusi o politických tématech se stále objevuje otázka: Můžeme úspěšně vytvořit silnou stranu v době, kdy přichází krize? Nemůže nás fašismus předejít? Není fašistické stádium vývoje nevyhnutelné?

Úspěchy fašismu vedou lidi snadněji ke ztrátě všech perspektiv, k opomínání současných poměrů, které umožnili posílení a vítězství fašismu. Avšak jasné chápání poměrů má pro dělníky v USA obzvláštní význam. Můžeme prohlásit za historicky potvrzené pravidlo: fašismus byl schopen dostat se k moci jenom v těch zemích, kde konzervativní dělnické strany zabránily proletariátu využít revoluční situaci a chopit se moci.

V Německu byly revoluční situace dvě: 1918 – 1919 a 1923 – 1924. Dokonce ještě v roce 1929 byl ze strany proletariátu možný přímý boj o moc. Ve všech třech případech sociální demokracie a Kominternu [stalinisté] zločinně zabránily proletariátu získat moc a zavedly společnost do slepé uličky. Jen za těchto podmínek a v takové situaci byl možný bouřlivý růst fašismu a jeho nástup k moci.

* * *

Když proletariát v takovém stádiu ukáže neschopnost dobýt moc, začíná imperialismus řídit hospodářský život svými vlastními metodami; fašistická strana, která se stává státní mocí, je politickým mechanismem. Výrobní síly jsou v nesmiřitelném protikladu nejen se soukromým vlastnictvím, ale také s hranicemi národního státu. Imperialismus je absolutním vyjádřením tohoto rozporu. Imperialistický kapitalismus se snaží tento rozpor řešit rozšiřováním hranic, získáváním nových území atd. Totalitní stát soustředí všechny stránky hospodářského, politického a kulturního života do rukou finančního kapitálu, je nástrojem k vytvoření nadnárodního státu, imperialistické říše, panství nad kontinenty a celým světem.

Analyzovali jsme všechny tyto vlastnosti fašismu, jednu po druhé i v celku, a to v takové míře, aby byly patrné nebo vystoupily do popředí.

Teoretické analýzy i bohaté historické zkušenosti posledního čtvrtstoletí ukázaly stejnou měrou, že fašismus je pokaždé posledním článkem zvláštního politického cyklu, který se skládá z nejvážnější krize kapitalistické společnosti; růstu radikalizace dělnické třídy; růstu sympatií k dělnické třídě a touhy po změně systému ze strany venkovské a městské maloburžoazie; z obrovského zmatku velkoburžoazie; jejího zbabělého a zrádného manévrování, kterým se snaží zabránit revolučnímu vyvrcholení; vyčerpání proletariátu; rostoucího zmatku a apatie; zostření sociální krize; zoufalství maloburžoazie a její touhy po změně; z kolektivní neurózy maloburžoazie, její ochoty věřit v zázraky a připravenosti k násilným opatřením; narůstajícího nepřátelství vůči proletariátu, který nesplnil její očekávání. To jsou předpoklady pro rychlé vytvoření fašistické strany a její vítězství.

Je naprosto zřejmé, že radikalizace dělnické třídy v USA prošla jen počátečními stádii, téměř výlučně v oblasti odborového hnutí (CIO)²³. Předválečné období a posléze samotná válka mohou dočasně tento proces radikalizace přerušit, obzvláště pokud bude velká část pracujících pohlcena válečným průmyslem. Avšak toto přerušení nemůže mít dlouhé trvání. Druhý stupeň radikalizace bude mít daleko ostřejší charakter. Na pořad dne bude postavena otázka vybudování nezávislé dělnické strany. Naše přechodné požadavky získají obrovskou popularitu. Na druhé straně se fašisté, reakční směry, stáhnou do pozadí, zaujmou obranné postavení a budou čekat na příhodnější okamžik. To je nejbližší

perspektiva. Není nic bezcennějšího než spekulovat, zda uspějeme či nikoli ve vybudování silné revoluční avantgardní strany. Před námi je příznivá perspektiva, poskytující veškeré ospravedlnění revolučnímu aktivismu. Je nutné využít všech otevírajících se příležitostí a vybudovat revoluční stranu.

¹ V současnosti [1969] se výraz sociálfašismus začal objevovat v člancích členů nové levice. Představují si snad ti, co ho používají, že ho vymysleli? Nebo pokud jsou si vědomi jeho historie, jsou snad lhotejní k jeho obsahu?

² Násilná fašistická kampaň začala 21. listopadu v Boloni. Když se sociálnědemokratičtí radní, kteří právě zvítězili v obecních volbách, objevili před radnicí, aby představili nového starostu, zastřelili fašisti deset lidí a sto dalších zranili. Následovaly fašistické "trestné výpravy" do okolního venkova, dosud pevnosti "Rudých svazů". "Akční eskadry" černých košil ve vozidlech, zásobování velkostatkáři, projížděly při svých bleskových nájezdech vesnicemi a bily a zabíjely levicové rolníky a dělnické vůdce, ničily radikální velitelství a terorizovaly obyvatelstvo. Posílení svým snadným vítězstvím rozpoutali fašisti rozsáhlé útoky ve velkých městech.

³ Versailleská smlouva byla vnucena Německu po první světové válce, jejím nejnenáviděnějším rysem byly nekonečné dávky vítězným mocnostem ve formě "reparací" za válečné škody a ztráty. Krizí, uvedenou v předchozím odstavci, je myšlena hospodářská deprese, která zmítala kapitalistickým světem po krachu Wall Streetu v roce 1929.

⁴ Polní maršál Marshal Paul von Hindenburg (1847 – 1934), junkerský generál, který se proslavil během první světové války a později se stal prezidentem Výmarské republiky. V roce 1932 sociální demokraté podporovali jeho znovuzvolení jako "menší zlo" oproti nacistům. Jmenoval Hitlera kancléřem v lednu 1933.

⁵ Filippo Turati (1857 – 1937), vůdčí reformistický teoretik Italské socialistické strany.

⁶ Antonio Gramsci (1891 – 1937): zakladatel Komunistické strany Itálie, od roku 1926 vězněn, zemřel ve vězení o 11 let později. Ve jménu politického výboru italské strany poslal z vězení dopis, ve kterém protestoval proti Stalinově kampani proti Levé opozici. Italský zástupce v Kominterně Togliatti dopis zatajil. Po celou dobu Stalinovy éry bylo na Gramsciho úmyslně "zapomínáno". Nicméně v období destalinizace byl italskou komunistickou stranou "znovuobjeven" a oficiálně oslavován jako hrdina a mučedník. Od té doby se jeho teoretické spisy, zejména deníky z vězení, těší velkému uznání.

⁷ Dmitri Manuilsky (1883 – 1952): Stál v čele Kominterny v letech 1929 až 1934; jeho odstranění zvěstovalo přehození výhybky z ultralevičáctví k období oportunistu Lidových front. Později se objevil na diplomatické scéně, jako delegát u Spojených národů.

⁸ Ercoli. Pseudonym Palmiro Togliattiho (1893 – 1964). Vedl Komunistickou stranu Itálie po Gramsciho uvěznění. Přežil všechny změny linie Kominterny, po Stalinově smrti však kritizoval jeho vládu, stejně tak i některé přetrvávající rysy v SSSR a mezinárodním komunistickém hnutí.

⁹ "Youngova oprátka": odkaz na Youngův plán. Podle Owena D. Younga, amerického velkopodnikatele, agenta pro německé válečné reparace ve 20. letech. V létě roku 1929 byl předsedou konference, která nahradila neúspěšný Dawesův plán, aby "usnadnila" Německu splácení reparací podle Versailleské smlouvy.

¹⁰ "Zinověv-Stalinova strategie": G. J. Zinověv (1883 – 1936), předseda Kominterny od jejího založení v roce 1919 do svého odstranění Stalinem v roce 1926. Po Leninově smrti vytvořili Zinověv a Kameněv blok se Stalinem (Trojka) proti Trockému a ovládli sovětskou stranu. V období dominance

Zinověva a Stalina nad Kominternou vedla oportunistická linie k řadě porážek a promeškaných příležitostí, nejvýznamnější je odvolání německé revoluce v roce 1923. Po rozchodu se Stalinem sjednotil Zinověv své přívržence s trockistickou Levou opozicí. Avšak v roce 1928, po vyloučení Sjednocené opozice ze strany, Zinověv před Stalinem kapituloval. Byl znovu přijat do strany, znovu vyloučen v roce 1932. Po odvolání všech svých kritických názorů byl znovu přijat, avšak v roce 1934 byl znovu vyloučen a uvězněn. Během prvních moskevských procesů v roce 1936 se "přiznal" a byl popraven.

¹¹ "Železná fronta": Blok mezi několika velkými odbory a buržoazními "republikánskými" skupinami s velmi malým či žádným počtem přívrženců a prestiže mezi masami. Byl vytvořen sociálními demokraty ke konci roku 1931. V odborech byly zakládány bojové skupiny zvané Železná pěst a do Železné fronty byly zapojovány dělnické sportovní organizace. Na jejích prvních přehlídkách a shromážděních tisíce dělníků zvedaly pěsti, křičely "Svobodu" a přísahaly na obranu demokracie. Masy v sociálnědemokratické straně opravdu věřily, že tato organizace zastaví Hitlera. Nezastavila.

¹² Heinrich Brüning byl kancléřem v letech 1930 – 32. Řádná parlamentní vláda skončila v Německu v březnu 1930. Následovala řada bonapartistických režimů - Brüning, von Papen, von Schleicher, tj. kancléři vládnoucí nikoli prostřednictvím obvyklých parlamentních procedur, ale pomocí "nouzových" dekretů. Tyto bonapartistické postavy se prezentovaly jako političtí spasitelé, kteří jsou zapotřebí k provedení země krizí, tudíž stojí nad třídami a stranami. Závisí nikoli na starých buržoazních demokratických stranách, ale na ovládnutí policie, armády a vládní byrokracie. Předstírají, že zachraňují zemi od nebezpečí jak zleva (od socialistů a komunistů), tak zprava (od fašistů). Jejich nejtvrďší úder jsou však vedeny proti levici, neboť jejich hlavním zájmem je záchrana kapitalismu.

¹³ Vpřed - největší sociálnědemokratické noviny.

¹⁴ Jakobínství - levé křídlo maloburžoazních sil ve Velké francouzské revoluci, během nejrevolučnějšího období, vedené Robespierrem.

¹⁵ 4. duben 1914: kolaps Druhé internacionály. Poslanci německé sociální demokracie v Reichstagu hlasovali pro válečný rozpočet imperialistických vlád. Ve stejný den učinili to samé zástupci francouzské Socialistické strany v Poslanecké sněmovně.

¹⁶ Josef Pilsudski (1876-1935): Původně socialista s nacionalistickými názory, v roce 1920 vedl v Polsku antisovětské síly, v roce 1926 byl v čele státního převratu a ustavil fašistickou diktaturu. Warski: přítel Rosy Luxemburgové, podporoval ji v rozdílech s bolševiky. Když Kominternu dokličovala během "Třetího období" doleva, byl Warski odstraněn z vedení polské komunistické strany, nebyl však vyloučen. Během čistek v letech 1936-38 zmizel v SSSR. Rosa Luxemburgová (1870-1919): velká revoluční teoretička a vůdkyně. Původně aktivní v socialistickém hnutí v rodném Polsku, později se stanula v čele levého křídla německé sociálnědemokratické strany. Ona a Karl Liebknecht byli vězněni za odpor proti světové válce. Po propuštění vedli Spartakusbund. Oba byli zajati a zavražděni během neúspěšné revoluce v roce 1919.

¹⁷ První "diktatura proletariátu", 18. březen 1871.

¹⁸ Gaston Doumergue: Bonapartistický premiér Francie. Následoval po Edouardu Daladierovi. Daladierova vláda padla den po fašistických nepokojích 6. března 1934.

¹⁹ "Třetí období": Podle stalinistického schématu to bylo "konečné stádium kapitalismu", období jeho blízkého zániku a nahrazení sověty. Období významné kvůli ultralevé a avanturistické taktice komunistů, obzvláště konceptu sociálfašismu.

²⁰ Rudá fronta: Komunisty ovládaná milice, zakázaná sociálnědemokratickou vládou po prvomájových nepokojích v Berlíně v roce 1929.

²¹ Camelots du Roi - francouzští monarchisté seskupení kolem novin Charlese Maurrasse Action Française, které byly krajně antidemokratické.

²² Pierre Renaudel (1871-1935): Před první světovou válkou pravá ruka socialistického vůdce Jeana Jaurèse a redaktor l'Humanité. Během války pravicový sociálpatriot. Ve 30. letech 20. století vedl společně s Marcelem Deatem revizionistickou "neo-socialistickou" tendenci. Po přehlasování na konferenci v červenci 1933 se tato tendence odštěpila od Socialistické strany. Po fašistických nepokojích 6. února 1934 vstoupila většina neosocialistů do Radikální strany, hlavní strany francouzského kapitalismu.

²³ Řada výbušných dělnických bojů na počátku 30. let měla za následek vytvoření odborů, organizovaných podle sektorů průmyslu. Do té doby byla většina odborů organizována velice úzce podle řemesel do Americké federace práce - American Federation of Labor (AFL). Kongres průmyslových organizací (CIO - Congress of Industrial Organizations) je federací průmyslových odborů. Obě federace se sloučily v roce 1955.